

LW 121

РИМСКО ЧАСТНО ПРАВО

Приета: прот. № 40 от 30.09.1997г., изм. прот. № 14 от 28.02.2002г.; изм. прот. № 10 от 20.06.2005г.; изм. прот. № 11 от 17.09.2011 г.; изм. прот. № 15 от 24.06.2016г.

Лектор: Доц. д-р Константин Танев

АНОТАЦИЯ

Дисциплината "Римско частно право" е правноисторическо въведение в изучаването на съвременното частно и търговско право .

Римското право лежи в основата на всички големи съвременни гражданскоправни системи и е ключ към разбирането им. Чрез изучаването му се усвояват основните принципи и институти характерни за модерното демократично право, надживели времето си и доказали историческата си перспективност. Заедно с това то дава на студентите базисния терминологичен апарат на юридическите науки и основите на юридическото мислене. Има особено значение за историята на българското право и съвременните радикални обществени и законодателни промени, насочени към синхронизиране на съвременното законодателство и практика с най - добрите европейски образци.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Основна цел на изучаването на дисциплината е придобиване на знания и практически навици у студентите за работа с основните институти на римското частно право като основа за изучаване на действащото българско и международно, както и на правото на чужди държави.

ПРЕДПОСТАВКИ

Дисциплината е въвеждаща в правните науки, затова няма изисквания за предварително слушане на други юридически дисциплини.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение			задочно обучение		
			л	с	у общ	л	с	у общ
Право	Избираема	8	60	20	80	50	50	

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

Раздел I. Увод

Тема 1. Значението на римското право за историята и съвременното положение на западната юридическа култура.

Създаване, функции и значение на CORPUS IURIS CIVILIS.

Римовизантийско право – “римско право с гръцки букви” и неговото влияние.

Рецепция на римското в правните системи на западната култура.

Римското право и правните системи на съвременността.

Глосатори, постглосатори и коментатори – метод или епистемология.

Хуманисти, елегантна юриспруденция и пандектисти.

Съвременните правни системи и римското право.

CORPUS IURIS CIVILIS, структурна и институционална основа на континенталната система.

Влияние в системите на общото право – common law.

Тема 2. Римското частно право като учебна и научна дисциплина.

Възникване и развитие на съвременното образование по право в България – дисциплината *римско частно право*.

Преподавателите по римско у нас и техните трудове.

Съвременният метод на изследване и преподаване: пандектистика, борбата за интерполации, исторически и сравнителноправен метод.

Тема 3. Метод на преподаване на институциите на римското право.

Институциите като правен жанр.

Институциите на Гай.

CORPUS IURIS CIVILIS като метод за преподаване.

Развитието на римскоправната догматика в контекста на социалноикономическото развитие – юридически и неюридически, правни документи.

Извори за римското право, източниците на право като извор за римската правна история.

Раздел II. Обективно право и субективни права

Тема 4. Правни норми и норми на социална конвенция

Морални, религиозни, правни и други норми със социално значение.

Ius и fas в римското право.

Тема 5. Систематиката на източниците на римското право

Основни етапи в развитето: архаика, република и принципат, доминат.

Видове източници, механизъм на установяване и правно значение.

Юриспруденцията, *ius respondendi*, юристите и имперската бюрократична система, закон за цитиранията, *corpus iuris civilis*.

Тема 6. Системи на обективното право в Рим.

Цивилно право

Хонорарно право

Право на народите

Естествено право

Писано и неписано право – *ius ex scripto*, *ius ex non scripto*

Право и закон – *ius* и *lex*.

Публично и частно право – *ius publicum* и *ius privatum*.

Сингуларно право и привилегии – *ius singulare* и *privilegium*.

Тема 7. Субективното право

Субективните права и римския опит.

Раздел III. Лично и семейно право

Тема 8. Субекти на правото

Правоспособност, дееспособност, теория на статуса, представителство.

Тема 9. Status civitatis – положението на гражданин (придобиване и загубване).

Capitis deminutio media – средно намаляване на статуса.

Римляни и перегрини.

Constitutio Antoniana – положението на лицата преди и след нея.

Тема 10. Status familiae – положението в семейството.

Capitis deminutio minima – най-малко намаляване на статуса.

Същност, произход и значение на римската фамилия.

Главата на семейството и неговата власт – pater familias и patria potestas.

Степени на родство и тяхното значение.

Брак и развод.

Личен и имуществен статус на съпрузите.

Брак с и без властта на съпруга – cum и sine manu.

Същност, предпоставки и сключване.

Развод и неговите последици.

Положението на подвластните.

Положението на жените.

Настойничество и попечителство.

Юридическите лица в римското право.

Раздел IV. Защитата на правата – граждански процес.

Тема 11. Понятието за акция и еволюирането на съвременната идея за иск.

Съотношение на модерната континентална идея за материално и процесуално право и нейният процесуален първообраз в античен Рим.

Юрисдикция и подсъдност.

Тема 12. Легисакционна процедура – legis action.

Същност, видове и значение на легисакциите, ограничения на процедурата.

Установителни

Изпълнителни

Развитието на процедурата пред съдебния магистрат “in iure” и пред заклетия съдия “apud iudicem”

Историческо развитие на процедурата.

Тема 13. Формуларна процедура – agere per formulas.

Произход на формуларната процедура и нейното приложение за римските граждани.

Същност, части и значение на формуларната процедура.

Видове формули и съответните им акции.

Exceptio u praescriptio.

Процедурата in iure

Litis contestation конкуренция на акциите.

Indefensio и процесуалното представителство.

Помощни процедури при формуларния процес.

Функцията и значението на претора.

Интердикти – *interdicta*.

Преторски стипулации – *stipulationes praetoriae*.

Възстановявания в предишното състояние – *restitutions in integrum*.

Въводи във владение – *missiones in possessionem*.

Процедурата *apud iudicem* и сентенция “*sententio*”.

Изпълнителен процес.

Историческо развитие на процедурата.

Тема 14. Извънреден служебен установителен (когнитивен) процес – *cognitio extra ordinem*

Формите на *cognitio extra ordinem*

Тема 15. Следкласически юстинианов процес.

Раздел V. Вещни права

Тема 16. Вещи.

Ограничените вещни права и собствеността.

Тема 17. Собственост и собственности.

Понятие и видове.

Историческа динамика и значение

Квиритска – *dominium*.

Преторска (бонитарна) *in bonis habere*, двойната собственост *dominium duplex*.

Перегринска

Провинциална и *ager publicus*, след класическото развитие.

Съдържание и граници на собствеността

Съсобственост.

Начини на придобиване на собственост.

Първични (оригинерни).

Вторични (деривативни).

Защита на собствеността.

Ограничени вещни права.

Лични и вещни сервитути.

Придобиване, загуба и защита на ограничените вещни права.

Реални гаранции за изпълнение.

Тема 18. Владение.

Понятие и структура.

Видове.

Придобиване и загуба.

Защита.

Значение.

Раздел VI. Юридически факт, правен акт и правна сделка.

Тема 19. Необходимостта от паралел между съвременното учение и достиженията на античните римски юристи.

Юридическите факти и тяхната класификация.

Структура и функция на правната сделка.

Тема 20. Елементи на правната сделка.

Същностни елементи.

Форма, съдържание и основание на сделката.

Страни.

Обективизиране на волята.

Тълкуване на сделката.

Нищожност и унищожаемост.

Воля и симулация.

Недееспособност на страните и пороци на волята.

Грешка.

Измама.

Насилие.

Незаконност на сделката.

Случайни елементи.

Условие и срок – видове, начин на уговаряне и значение.

Модус.

Тема 21. Представителство.

Раздел VII. Облигация

Тема 22. Понятие и история на римската облигация.

Тема 23. Източници на облигационните отношения.

Тема 24. Престация.

Родови.

Алтернативни.

Тема 25. Солидарни и неделими задължения.

Тема 26. Естествени задължения.

Тема 27. Едностранни и двустранни облигации.

Тема 28. Престацията, *do, facio, praestare*.

Тема 29. Разлики вещните и персоналните акции

Тема 30. Развитие на облигационните отношения.

Погасяване на облигационното отношение.

Изпълнение.

Неизпълнение.

Забава.

Други способи за погасяване.

Компенсация и новация.

Промяна в страните.

Прехвърляне на вземане – новационна делегация, упълномощаване за събиране на вземане по съдебен ред, цесия.

Поемане на дълг.

Встъпване в дълг.

Съотношение между отговорност и риск.

Тема 31. Облигации от законен акт.

Акции на стриктното право и на добросъвестността.

Видове отговорност.

Договорна – виновна и безвиновна.

Сравнение с деликтната отговорност.

Договори и пактове – диалектика, принцип на договорната свобода.

Система на договорите.

Ритуални *nexum*.

Формални – писмени, вербални.

Реални

Обикнове заем "*mutuum*"

Фидуция (с кредитор "*cum creditore*" и с приятел "*cum amico*") и договорите по правото на народите.

Заем за послужване "*comodatum*".

Влог "*depositum*".

Залог "*rignus*" – даден "*datum*" и уговорен "*conventum*"/ипотека "*hypotheca*" вещноправна защита (идеята за *ius possessionis*).

Ненаименовани,

Видове и акции (договорни и извъндоговорни),

идеята за *dolus* и *dolus generalis*

Историческо развитие и правно значение.

Консесуални

Покупко-продажба *emptio venditio*.

Наем *locatio conduction*.

Поръчка *mandatum*.

Дружество *societas*.

Пактове *pacta*.

Квазидоговори.

Гаранции за изпълнение (лични и реални).

Тема 32. Облигации от незаконен акт и наказателни акции, конкуренция на акциите.

Obligationes ex delicto.

Преторски деликти и квазиделикти.

Тема 33. Наследяване и дарение.

Правоприемство *mortis causa, hereditas* и *bonorum possession*.

Лежащо наследство – *hereditas iacens*.

Способност да се наследява.

Придобиване на наследството.

Предмет и ефекти на наследственото правоприемство, разпределение на наследството чрез завещание.

Защита на наследника и запазени части.

Наследяване *ab intestato*.

Завещание и кодицили.

Определяне на наследника, субституция.

Разпореждания въз основа на специални основания. *Genera legatorum*, предмет на делките.

Придобиване на завет.

Фидеикомиси и *modus* на завещанието.

Нищожност и отмяна на наследствените разпореждания.

Тълкуване на завещателните разпореждания *voluntas testanti*.

Наследяване против завещанието.

Дарения.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Семестриалният изпит е устен. Крайната оценка се формира основно от оценката от семестриалния изпит, присъствие и участие в упражнения.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Андреев, М., Римско частно право, Софи –Р,2007
2. Чолов, Р., Римското частно право, Сиела, 2007.
3. Танев, К. Римско частно право. Помагало за семинарни занятия, С. 2009
4. Хаусманингер, Х., Casebook по римско вещно право, Сиби, 2000.
5. Хаусманингер, Х., Casebook по римско облигационно право, Сиби, 2000.
6. Паскал Пишона, Жан-Филип Дюнан – Римско право - речник на основните термини. С., Сиела, 2010.

ДОПЪЛНИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Zimmermann, R., The law of obligations, Roman foundations of the civilian tradition, Cape Town, Wetton, Johannesburg, Juta & CO, LTD, First Edition 1990, Reprinted 1992,
2. Кели, Д., Кратка история на Западната теория на правото, превод Юрий Михайлов, ред. проф. Н.Неновски, изд. Рива, 1998, София
3. Новицкий, И. , Перетерский, И., Римское частное право, Юриспруденция, 2000, Москва

LW 121

РИМСКО ЧАСТНО ПРАВО

Лектор: Доц. д-р Константин Танев

1. Значението на римското право за историята и съвременното положение на западната юридическа култура
 - . Създаване, функции и значение на *corpus iuris civilis*
 - . Римовизантийско право – “римско право с гръцки букви” и неговото влияние
 - . Рецепция на римското в правните системи на западната култура
 - . Римското право и правните системи на съвременността
 - . Глосатори, постглосатори и коментатори – метод или епистемология
 - . Хуманисти, елегантна юрипруденция и пандектисти
 - . Съвременните правни системи и римското право
 - . *Corpus iuris civilis*, структурна и институционална основа на континенталната система
 - . Влияние в системите на общото право – common law
2. Римското частно право като учебна и научна дисциплина
 - . Възникване и развитие на съвременното образование по право в България – дисциплината римско частно право
 - . Преподавателите по римско у нас и техните трудове
 - . Съвременният метод на изследване и преподаване: пандектистика, борбата за интерполации, исторически и сравнително правен метод
3. Метод на преподаване на институциите на римското право
 - . Институциите като правен жанр
 - . Институциите на Гай
 - . *Corpus iuris civilis* като метод за преподаване
 - . Развитие на римскоправната догматика в контекста на социалноикономическото развитие – юридически и неюридически, правни документи
 - . Извори за римското право, източниците на право като извор за римската правна история
4. Правни норми и норми на социална конвенция
 - . Морални, религиозни, правни и други норми със социално значение
5. *Ius* и *fas* в римското право
6. Систематика на източниците на римското право
 - . Основни етапи в развитието: архаика, република и принципат, доминат
 - . Видове източници, механизъм на установяване и правно значение
 - . Юриспруденцията, *ius respondendi*, юристите и имперската бюрократична система, закон за цитиранията, *corpus iuris civilis*
7. Системи на обективното право в Рим
 - . Цивилно право

- . Хонарарно право
- . Право на народите
- . Естественото право
- . Писано и неписано право – *ius ex scripto, ius ex non scripto*
- . Право и закон – *ius* и *lex*
- . Публично и частно право – *ius publicum* и *ius privatum*
- . Сингуларно право и привилегии – *ius singulare* и *privilegium*
- 8. Субективното право
 - . Субективните права и римския опит
- 9. Субекти на правото
 - . Правоспособност, дееспособност, теория на статуса, представителство
- 10. *Status libertatis* – положението на свободен
 - . *Capitis deminutio maxima* – най-голямото намаляване на статус
 - . Правно положение на робите
 - . Действия с правно значение, осъществявани от роби – *actiones adiecticiae qualitatis*
 - . Фактическа правоспособност и дееспособност
 - . Кауза за попадане в робство и освобождаването на робите (*manumissio*)
 - . Положение на свободните – *liberti*
 - . Положение на освободените – *libertini*
 - . Други форми на лична зависимост: лица в парасервилно положение и други основания за зависимост
- 11. *Status civitatis* – положението на гражданин (придобиване и загубване)
 - . *Capitis deminutio media* – средно намаляване на статуса
 - . Римляни и peregrini
 - . *Constitutio Antoniana* – положението на лицата преди и след нея
- 12. *Status familiae* – положението в семейството
 - . *Capitis deminutio minima* – най-малко намаляване на статуса
 - . Същност, произход и значение на римската фамилия
 - . Главата на семейството и неговата власт – *pater familias* и *patria potestas*
 - . Степени на родство и тяхното значение
 - . Брак и развод
 - . Личен и имуществен статус на съпрузите
 - . Брак с и без властта на съпруга – *cum* и *sine manu*
 - . Същност, предпоставки и сключване
 - . Развод и неговите последици
 - . Положението на подвластните
 - . Положението на жените
 - . Настойничество и попечителство
 - . Юридическите лица в римското право
- 13. Понятието за *акция* и *еволюирането* на съвременната идея за иск
 - . Съотношение на модерната континентална идея за материално и процесуално право и нейния процесуален първообраз в античен Рим
 - . Юрисдикция и подсъдност
- 14. Легисакционна процедура – *legis actio*
 - . Същност, видове и значение на легисакциите, ограничения на процедурата

- . Установителни
- . Изпълнителни
- . Развитието на процедурата пред съдебния магистрат “in iure” и пред заклетия съдия “apud iudicem”
 - . Историческо развитие на процедурата
- 15. *Формуларна процедура – agere per formulas*
 - . Произход на формуларната процедура и нейното приложение за римските граждани
 - . Същност, части и значение формуларната процедура
 - . Видове формули и съответните им акции
 - . Ехсептио и praescriptio
 - . Процедурата in iure
 - . Litis contestatio конкуренция на акциите
 - . Indefensio и процесуалното представителство
 - . Помощни процедури при формуларния процес
 - . Функцията и значението на претора
 - . Интердикти – interdicta
 - . Преторски стипулации – stipulationes praetoriae
 - . Възстановявания в предишното състояние – restitutiones in integrum
 - . Въводи във владение – missiones in possessionem
 - . Процедурата apud iudicem и сентенция “sententio”
 - . Изпълнителен процес
 - . Историческо развитие на процедурата
- 16. *Извънреден служебен установителен (когнитивен) процес – cognitio extra ordinem*
 - . Формите на *cognitio extra ordinem*
- 17. *Следкласически юстинианов процес*
- 18. *Вещи*
 - . Ограничените вещни права и собствеността
- 19. *Собственост и собствености*
 - . Понятие и видове
 - . Историческа динамика и значение
 - . Квиритска – dominium
 - . Преторска (бонитарна) in bonis habere, двойната собственост dominium duplex
 - . Перегринска
 - . Провинциална и агер publicus, след класическото развитие
 - . Съдържание и граници собствеността
 - . Съсобственост
 - . Начини на придобиване на собственост
 - . Първични (оригинерни)
 - . Вторични (деривативни)
 - . Защита на собствеността
 - . Ограничени вещни права
 - . Лични и вещни сервитути
 - . Придобиване, загуба и защита на ограничените вещни права
 - . Реални гаранции за изпълнение

- 20. *Владение*
 - . Понятие и структура
 - . Видове
 - . Придбиване и загуба
 - . Защита
 - . Значение
- 21. паралел между съвременното учение и достиженията на античните римски юристи
 - . Юридическите факти и тяхната класификация
 - . Структура и функция на правната сделка
- 22. *Елементи* на правната сделка
 - . Същностни елементи
 - . Форма, съдържание и основание на сделката
 - . Страни
 - . Обективизиране на волята
 - . Тълкуване на сделката
 - . Нищожност и унищожаемост
 - . Воля и симулация
 - . Недееспособност на страните и пороци на волята
 - . Грешка
 - . Измама
 - . Насилие
 - . Незаконност на сделката
 - . Случайни елементи
 - . Условие и срок – видове, начин на уговаряне и значение
 - . Модус
- 23. *Представителство*
- 24. Понятие и история на римската облигация, Източници на облигационните отношения,
- 25. Престация
 - . Родови
 - . Алтернативни
 - . Престацията, do, facio, praestare
- 26. Солидарни и неделими задължения
- 27. Естествени задължения
- 28. Едностранни и двусранни облигации
- 29. Разлики вещните и персоналните акции
- 30. Развитие на облигационните отношения
 - . Погасяване на облигационното отношение
 - . Изпълнение
 - . Неизпълнение
 - . Забава
 - . Други способи за погасяване
 - . Компенсация и новация
 - . Промяна в страните

- . Прехвърляне на вземане – новационна делегация, упълномощаване за събиране на вземане по съдебен ред, цесия
- . Поемане на дълг
- . Встъпване в дълг
- . Съотношение между отговорност и риск
- 31. Облигации от законен акт
- 32. Акции на стриктното право и на добросъвестността
- 33. Видове отговорност
 - . Договорна – виновна и безвиновна
 - . Сравнение с деликтната отговорност
- 34. Договори и пактове – диалектика, принцип на договорната свобода
- 35. Система на договорите
- 36. Ритуални *pexum*
- 37. Формални – писмени, вербални
- 38. Реални
- 39. Обикновен заем “mutuum”
- 40. Фидуция (с кредитор “cum creditore” и с приятел “cum amico”) и договорите по правото на народите
- 41. Заем за послужване “comodatum”
- 42. Влог “depositum”
- 43. Залог “pignus” – даден “datum” и уговорен “conventum”/ипотека “hypotheca”, вещноправна защита (идеята за ius possessionis)
- 44. Ненаименовани,
- 45. видове и акции (договорни и извъндоговорни),
- 46. идеята за dolus и dolus generalis
- 47. Историческо развитие и правно значение
- 48. Консенсуални
- 49. Покупко-продажба emptio venditio
- 50. Наем locatio conductio
- 51. Поръчка mandatum
- 52. Дружество societas
- 53. Пактове pacta
- 54. Квазидоговори
- 55. Гаранции за *изпълнение*
- 56. Облигации от незаконен акт и наказателни акции, конкуренция на акциите
 - . Obligationes ex delicto
 - . Преторски деликти и квазиделикти
- 57. Наследявания и дарение
 - . Правоприемство mortis causa, hereditas и bonorum possessio
 - . Лежащо наследство – hereditas iacens
 - . Способност да се наследява
 - . Придобиване на наследството
 - . Предмет и ефекти на наследственото правоприемство, разпределение на наследството чрез завещание

58. Защита на наследника и запазени части
59. Наследяване *ab intestato*
60. Завещание и кодицили
61. Определяне на наследника, субституция
62. Разпореждания въз основа на специални основания. *Genera legatorum*, предмет на сделките
63. Придобиване на завет
64. Фидеикомиси и *modus* на завещанието
65. Нищожност и отмяна на наследствените разпореждания
66. Тълкуване на завещателните разпореждания *voluntas testanti*
67. Наследяване против завещанието
68. Дарения